

EL FÈMUR DE

Fani Grande

Anàlisi dels recursos estilístics en l'obra columnista de Fani Grande

per **Marta Meneu-Borja**

El fèmur de Fani Grande

Anàlisi dels recursos estilístics en l'obra columnista
de Fani Grande

per Marta Meneu-Borja
Gèneres periodístics d'opinió
Grau en Periodisme
Universitat de València
gener del 2019

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	4
2. METODOLOGIA	6
3. RESULTATS I DISCUSSIÓ	7
Del paper al digital.....	7
Temes.....	8
Llengua i blogs.....	9
Referents i influències.....	10
Estil.....	12
Difusió i transcendència.....	17
4. CONCLUSIÓ	19
5. BIBLIOGRAFIA	21

1. INTRODUCCIÓ

Fani Grande diu que abans que escriptora, ella és lectora. També es defineix com a jugalletres, així que es fa palesa la importància que tenen les lletres en la seua vida. Però en realitat, Fani Grande és una comunicadora, amb totes les lletres. Nascuda a Massamagrell, es formà com a actriu per començar a treballar a la televisió pública valenciana, Canal 9. Al currículum penjat a la seua pàgina web observem que durant una dècada va participar bé com a presentadora, bé com a actriu a programes com *A la babalà*, *Amunt València*, la cavalcada de Reis, l'ofrena de flors o a la *Gala de premis de les Arts Escèniques*. Més tard es passà a l'altra banda de les càmeres i es formà també com a guionista, a més de produir algun vídeo per a RTVV. Arribà a treballar en algun programa de cadenes generalistes com Antena 3. També a les audiovisuals ha treballat a diferents ràdios com a 99.9 Valencia Radio o a la nova À Punt.

No és periodista, però és una gran experta en mitjans de comunicació i ha aconseguit fer-se un lloc com a columnista. Gràcies al seu blog digital *El fémur de Eva* és llegida per milers de persones, des d'Espanya, als Estats Units, Canadà, Perú o Aràbia Saudí. Segons conta en una entrevista a la plataforma de YouTube, al canal d'Elga Reátegui per al programa *Momentos*, ella es va formar en tot tipus d'expressió. Començà a la dècada dels 90, com a presentadora de televisió, malgrat que manifesta la seua preferència per l'escriptura.

És en l'escriptura on també s'ha construït una gran trajectòria. Va començar escrivint opinió. Aconseguí la seua primera columna en 1997 al diari Levante-EMV sota el nom de *Luna Menguante*. Amb l'inici del nou segle, inaugurà en l'edició valenciana d'El Mundo *El fémur de Eva* també com una columna setmanal. La primera aparició del nom *El fémur de Eva* durà només quatre anys, però retornà en format digital i autogestionat per la mateixa Grande en un blog digital en 2012, quan l'autora es veié afectada per l'ERO d'RTVV. *El fémur de Eva* com a blog digital li ha aportat nombrosos lectors i seguidors a la xarxa virtual. Moltes de les entrades a manera de columna que publicava han esdevingut fins i tot Trending Topic a la xarxa social de Twitter, la qual cosa significa que han sigut de les coses més comentades durant un moment determinat. Té un altre blog en valencià, *La filla del llaurador*. Però a banda d'escriure columnes, Fani Grande també ha publicat llibres. En la seua bibliografia trobem col·laboracions amb llibres com *Mil·lenni*, *Adéu*, *RTVV*, *RTVV: pasado, presente y futuro*. Últimament també ha fet la seua incursió a dos gèneres, l'assaig i la novel·la. *Jo sóc així i això no és problema* és una obra sobre el tractament actual de la transexualitat i *Empar, fallera major infantil* i *Empar i Jaume el Primet* són dues novel·les infantils publicades amb l'editorial Bromera. Amb aquesta editorial també ha realitzat tallers i cursos d'expressió i d'altres disciplines com xarxes socials, comprensió lectora, etc.

Fani Grande és, a hores d'ara, una de les veus més influents mediàticament al panorama valencià. Té una imatge pública molt ben construïda. És reclamada per parlar a conferències, entrevistes, cursos i xarrades i les seues columnes continuen creant moltes interaccions a les xarxes socials, especialment a Twitter on no només són compartides sinó també comentades. Ha aconseguit crear un estil propi, un estil que la caracteritza i la defineix i on ella mateixa se sent còmoda. És irònica, és graciosa, però sense deixar de banda l'actualitat i els diversos compromisos socials amb els quals se solidaritza i treballa. Cal també destacar una raó important. Dins de tots els currículums educatius, sempre es denuncia la manca de referents dones. Dones a la història, dones a la ciència, a la política, a l'enginyeria. Dones al columnisme. És per això que era important també fer una anàlisi d'una dona que ha aconseguit ser un referent actual de manera quasi autodidacta i per ella mateixa, amb un blog que no depèn de cap mitjà de comunicació i que no li aporta cap mena d'ingrès monetari.

Primer detallarem quina metodologia hem seguit per tal de fer l'anàlisi dels seus recursos estilístics i retòrics de la seua obra. A continuació exposarem els resultats estrets i abordarem també la peculiaritat que presenta l'autora en concret a l'hora de fer columnisme independent i digital. Per últim, en la conclusió farem una síntesi dels resultats i les troballes aconseguides, reflexionarem sobre diverses línies de treball que hagen pogut sorgir en la realització d'aquesta anàlisi.

2. METODOLOGIA

Aquest treball d'anàlisi s'ha basat fonamentalment en l'obra de Fani Grande, estreta del blog encara actiu *El fémur de Eva* o del compendi de columnes antigues publicat com a un volum sota el mateix nom que el blog per l'editorial #CientoCuarenta l'any 2014.

El dia 2 de gener de 2019 se li va realitzar una entrevista personal a l'autora a l'espai que té per a la docència, a la ciutat de València. Alguns fragments de l'entrevista es poden veure al canal de YouTube *La prestatgeria de Marta*. S'han llegit també diverses ressenyes del compendi de columnes publicat, *El fémur de Eva*, així com també el pròleg del mateix llibre signat per Rosa María Artal per veure comentaris d'altres experts de l'obra de Grande.

A més, s'han fet servir tota mena de documents disponibles a la web personal de l'autora. Des del seu currículum en format escrit, fins a entrevistes de YouTube o altres treballs homònims realitzats anteriorment per a la mateixa assignatura del grau de Periodisme de l'assignatura de Gèneres periodístics d'opinió. Cal recordar que tot aquest material figurarà al final del document, a la bibliografia.

Les xarxes socials també han tingut un paper important, sobretot el perfil de Fani Grande a Twitter i els comentaris que ella mateixa comparteix.

3. RESULTATS I DISCUSSIÓ

Estructurarem aquest apartat amb diferents ítems importants a l'obra articulista de Fani Grande:

Del paper al digital

Una de les preguntes que se li feren a Fani Grande en l'entrevista per a aquest treball fou els inicis. Com una presentadora de televisió a *Canal 9* aconsegueix una columna setmanal a un mitjà de comunicació com el *Levante-EMV*? I ella respongué que fou pràcticament com repartir el currículum per aconseguir treball. Ajuntà uns quants textos en format de columna, diversos, i els repartí pels diaris demanant una columna. El *Levante-EMV* li contestà afirmativament i així és com Fani Grande s'inicià com a columnista a sou. Una cosa que remarca molt és que mai ha escrit gratis, perquè ho considera un treball igual que altre qualsevol. Des del principi va pactar un preu per començar a escriure. Després de la columna al *Levante-EMV*, *El Mundo* li proposà fer-ne una altra. Així, Fani Grande va estar escrivint per a la premsa escrita, en paper, al voltant de sis anys.

Més tard, en 2012, el que havia sigut la columna en paper a *El Mundo*, *El fémur de Eva*, es reconvertí a la xarxa virtual en un blog autogestionat per la mateixa Grande. És curiós observar que la mateixa acció que és escriure, pot arribar a canviar depenent del suport material on es desenvolupe. La diferència més gran és la independència. Durant molt de temps, Grande publicà al blog de manera setmanal com si fora la columna que havia tingut abans al mitjà de comunicació en paper, però ella mateixa afirma que des que és autònoma i té altres ocupacions laborals, li és impossible escriure setmanalment per la càrrega de treball i de temps que suposa, així que durant una temporada deixà de publicar i ara en publica però no amb la mateixa freqüència o periodicitat que abans. La llibertat de poder decidir quan publicar i de quina manera és molt característica. Una altra diferència és l'extensió. Grande afirma que al blog no es posa límits, no compta quantes paraules o línies li ocupa cada post, no obstant això, a la columna en paper sí que hi havia una extensió pactada i molt més rígida. Quant a rigidesa, Fani Grande també es refereix a la permutabilitat. Preguntada per aquestes diferències, assenyala que l'escriptura de columnes a premsa en paper és quasi com l'escriptura cuneïforme: el que està escrit es queda així. Al blog sí que és possible editar en qualsevol moment el post, afegir enllaços i corregir alguna errata que els lectors li assenyalen. Per últim, malgrat que la columna en paper és més romàntica, afirma, el blog li ha aportat més oportunitats creatives,

afegir més informació i, sobretot, més interacció amb els lectors, de la qual parlarem en un altre apartat.

Hem afirmat fa un moment que és el mateix acte: escriure, però amb diferents suports materials. Però és realment la mateixa acció? Parlem d'hipertext quan escrivim a Internet. L'hipertext no són únicament paraules nues. L'hipertext permet inserir i barrejar text, imatge, vídeos, direccions web i molts altres formats i, en conseqüència, la manera d'escriure canvia radicalment. Potser no matissem una frase perquè en lloc d'això, inserim un enllaç amb un vídeo, per exemple. En definitiva, amb l'escriptura digital canvia l'acte d'escriure i també l'acte de la lectura posterior i és un aspecte important a tindre en compte a l'hora d'analitzar l'obra articulista de Fani Grande. Les columnes de Fani Grande van acompanyades amb una cançó, un tret molt audiovisual. Com una banda sonora. Van també acompanyades d'imatges i d'enllaços a altres columnes, a vídeos o a altres continguts web.

Temes

Podríem afirmar que Fani Grande no té pèls a la llengua a l'hora d'opinar. Amb açò no volem dir que siga una incendiària, estil Pérez-Reverte, sinó que en la seua extensa i prolífica obra de columnes observem temes molt diversos. Des d'actualitat política, temes més de profunditat o de denúncia com la qüestió de l'ERO de RTVV, que ella mateixa va patir. Té columnes més periodístiques, té d'altres més literàries o atemporals, en té de costumistes també... Però potser no és tan important el tema, sinó la manera d'abordar-lo tan característica que té Grande. Ella mateixa explica que els temes sobre els quals escriu és perquè li provoquen o fascinació o preocupació. Parla d'un "impuls" que sent. Un impuls amb el qual sap que escriurà, d'entre tota l'actualitat, d'una cosa en concret. Un impuls que li diu "vull escriure sobre açò".

Respecte a temes censurats o autocensurats, Fani Grande nega haver patit mai censura ni en el blog que autogestiona ella ni tan sols quan escrivia per a mitjans de comunicació. Només parla d'un cas en el qual evita escriure sobre alguna cosa: quan considera que li falta informació. Fani Grande és molt exigent amb ella mateixa i això es percep en tots els seus escrits, ja que evidencien una cura màxima de l'estil, del vocabulari i del tractament del tema. Preguntada per la rutina que segueix a l'hora d'escriure, confessa que quan li ve eixe "impuls", és capaç d'estar hores i hores de manera obsessiva donant-li voltes al que escriurà. La documentació també és una part important per tal d'abordar el tema, malgrat que després potser no empre la informació que ha llegit, primer s'embeu com una esponja per tal de tindre un bagatge i poder escriure sobre el tema triat. És important remarcar una declaració seua: "opinar

per opinar no m'agrada, no vull aportar més paraules a totes les opinions que ja hi ha, el que busque és aportar un punt de vista diferent, una paraula inventada, una melonada o alguna cosa nova".

Llengua i blogs

Les paraules tenen, sens dubte, una marcada importància en l'obra de Fani Grande. Les paraules i la creativitat amb la qual les utilitza. El significat de les paraules és important i és difícil i molt encertat, saber emprar les paraules adequades en cada situació. Una riquesa lèxica demostra també un gran bagatge lector. Fani Grande es confessa una addicta a la lectura no només de columnes, sinó de tota mena de narrativa. És curiós, però, que sense ser tampoc filòloga, tinga tanta habilitat amb la paraula. No només sap emprar la paraula precisa en el moment precís, tasca que ella anomena "d'orfebreria", sinó que també és capaç d'inventar-se de noves i de combinar-les. *Neuronez, tuppergate, Wertdievo, bolítico, el principio de Bankímedes, el Voxon de Higgs* i fins i tot uns éssers literaris com els polumbis (pàg. 28, *El fémur de Eva*, 2014):

(...) unos organismos transparentes unicelilares y polivalentes, increíblemente resistentes e ingobernables, ajenos por completo a la Creación y sus infumables leyes. Los polumbis aparecieron en el Amazonas al amanecer, resbalando por los rayos del sol a millones para iluminar a la Humanidad y protegerla de la Estupidez, que es el MAL con mayúsculas.

Grande afirma que no consulta molt el diccionari més que per assegurar que el significat d'una paraula és el correcte. La creativitat, les paraules i les "melonades" li ixen així i s'ho passa bé fent-ho. De nou, el fet que l'autora li atorgue tanta importància a les paraules evidencia i explicita el seu estil acurat a l'hora d'escriure. "Per a mi la paraula, a banda de l'educació, la paraula és una de les eines que poden salvar-nos de moltes catàstrofes", assegura.

Respecte a l'estil tornarem a parlar més endavant, i sobre els famosos polumbis també. Però abans cal també saber que Fani Grande té un altre blog digital, La filla del llaurador. La llengua d'aquest lloc web és el valencià, a diferència d'*El fémur de Eva*, que és en castellà. Grande, que és nascuda a l'Horta Nord i és valencianoparlant, conta que al principi sabia parlar en valencià però no escriure. Les columnes que va començar escrivint eren en castellà també perquè és la llengua amb la qual ha estat escolaritzada (Grande no ha pogut estudiar en valencià), és per això que *El fémur de Eva* és en castellà, perquè era la columna que nasqué a *El Mundo* i que segons l'autora funcionava bé així. Certament, *El fémur de Eva* s'ha afiançat molt bé en castellà i té lectors arreu del món. S'ha de tindre en compte també que el castellà ofereix una quantitat de

lectors potencials molt superior a la del valencià. No obstant això, Fani Grande també publica en valencià. El fet curiós és que si les seues columnes en castellà han tingut molt de ressò, l'autora té tres llibres publicats, tots en valencià, per la qual cosa s'observa que la llengua no ha sigut cap impediment per a ella.

Preguntada per aquesta curiositat, Grande afirma que ha descobert tindre dues veus narratives diferents segons l'idioma emprat. El valencià li remet més a la narrativa i a una veu més literària.

El seu blog, *La filla del llaurador*, però, no té el mateix desenvolupament que el blog pel qual Fani Grande és més coneguda, *El fémur de Eva*. Només amb una ullada ràpida s'observa que no té ni la mateixa projecció, ja que les columnes no són del mateix caràcter ni tan sols de la mateixa freqüència. Observem que són entrades sobre llibres, sobre actes o participacions de la mateixa autora amb editorials, ressenyes o cròniques d'esdeveniments culturals.

Referents i influències

En més d'una entrevista, Fani Grande ha estat preguntada pels seus columnistes de capçalera, els seus referents. Quan un columnista escriu setmanalment, ha de sotmetre's també a un exercici de disciplina i de lectura diària de notícies i d'altres columnistes per saber què passa al món, però també què es diu al món. En l'entrevista feta per a aquest treball, parla de tres autors. I a la pregunta en què es fixa per seguir un columnista, ella respon: "en la manera de tractar el tema, el que es diu la veu narradora. On es posicionen ells a l'hora de versionar la realitat". El trident més influent per a l'autora és el següent.

MARUJA TORRES

María Dolores Torres Manzanera, coneguda com a Maruja Torres, naix en Barcelona el 16 de març de 1943, és periodista i escriptora. Als vint-i-un anys comença a exercir com a periodista de la mà de l'escriptora Carmen Kurtz com a secretària de redacció al diari *La Prensa* i com a col·laboradora de la revista *Fotogramas*, *Garbo* i *Por Favor*. També ha sigut enviada especial al Líban i a Panamà per a *El País*, periòdic on va escriure durant molts anys columnes. En 2013 abandonà el seu lloc com a columnista per

desavinences amb la direcció del periòdic. A més, també té diverses novel·les guardonades i ha sigut guionista (igual que la nostra autora) de la pel·lícula *El rey del mambo*. Observem, després d'una relectura d'algunes columnes de Torres, un estil molt similar al de Fani Grande. Una posició propera, en primera persona, un lèxic culte però també proper i senzill, un to irònic per parlar de polítics i actualitat, ús de diàlegs, exclamacions, cites...

D'ella, Grande confessa que el seu estil la va impactar molt, la seua "causticitat". Maruja Torres escriu des de les tripes, s'involucra sense deixar que les emocions desborden l'escrit. Per a Fani Grande, Maruja Torres és una dona valenta i lliure per escriure i confessa llegir-la religiosament des que era molt menuda. A l'entrevista que mantinguérem amb ella, contava molt emocionada que Maruja Torres havia recomanat el seu últim article, "El Voxón de Higgs".

MANUEL VICENT

Manuel Vicent naix a Villavieja, a la comarca valenciana de La Plana Baixa en 1936. És llicenciat en Dret i Filosofia per la Universitat de València i cursà Periodisme a Madrid. Va col·laborar en revistes com *Hermano Lobo* i *Triunfo* i en el diari *Madrid*, on estrenà la seua faceta com a columnista polític. Més tard consolidaria aquesta faceta a *El País*, mitjà per al qual encara escriu. També és escriptor de nombrosos gèneres: novel·la, relats, biografies, articles periodístics, llibres de viatges, entrevistes, i molts altres.

L'estil de Vicent és literari, sovint tracta temes culturals o costumistes. Les columnes de Manuel Vicent són característicament curtes en la seua majoria, per la qual cosa, la dificultat és major perquè condensa idees, anàlisis i argumentacions en poc espai. S'entreveu d'on beu l'estil de Fani Grande a l'hora de relacionar unes coses amb altres, potser un concepte, una anècdota històrica amb els fets d'actualitat. En paraules de l'autora, Vicent és espectacular pel seu estil tan poètic fins i tot a l'hora de parlar de temes durs.

JUAN JOSÉ MILLÁS

També valencià, Millàs naix en València el 1946. Començà la carrera de Filosofia i Lletres a Madrid però l'abandonà al tercer curs. En 1974

publica la seua primera novel·la, ja des d'un principi guardonada. A principis dels 90 comença la seua tasca periodística a *El País* i en altres mitjans de comunicació. Millàs és el creador dels "articontes", articles d'opinió més a prop de textos de ficció, de la fabula o del microrelat fantàstic. Presenta sovint, una visió crítica de la realitat.

D'ell, Fani Grande confessa admirar la seua capacitat per barrejar la realitat i la ficció. En una relectura de les seues últimes columnes, ja que continua actualment publicant a *El País*, s'observa un to també irònic i, en columnes també concises, una abundant quantitat de recursos literaris com les comparacions, símils, exclamacions, ús d'expressions populars o col·loquials, etc.

A banda d'aquest trident d'on es preveu una influència molt important a l'estil de Fani Grande hi ha més, clar. En altres entrevistes o treballs com els de Andrea Casas Rodrigo i Sonia Gómez Mas per a aquesta mateixa assignatura, Grande parla d'altres noms com Ramón Lobo, Isafías Lafuente o Robert Fisk. A més a més, també parla de vinyetistes: Forges, Ortifus (al qual li dedica fins i tot un fèmur sencer) o fins i tot Banksy. Grande conta també que llegeix columnistes de totes les ideologies i que, evidentment és més propera a uns que a altres, però que això li aporta més d'una versió de la realitat i li obre el focus a l'hora d'abordar un tema. Dins una opinió, intenta obtenir moltes perspectives. Al cap i a la fi, en paraules d'ella mateixa, totes les opinions són una manera de versionar la realitat.

Estil

La sensació que u pot tindre en llegir a Fani Grande és de proximitat. L'estil de Grande és un estil especialment acurat, com ja hem comentat abans, realitza una tasca d'orfebreria minuciosa, però quan el lector s'aproxima al text no veu tota l'estructura que sosté l'escrit, ni la intencionalitat de cura, sinó que veu un discurs ben estructurat. Un discurs que sovint sembla oral, com un monòleg de l'autora ens estiguera fent al nostre costat, són perceptible fins i tot les expressions que faria ella mentre parla. I aquest contrast, el de tindre una cura professional i detallada del text però que no es note, que prime el discurs, que prime el conjunt de l'obra i no cada paraula és el mèrit més gran que se li pot atribuir a l'autora. Un de molts. És fer que sembla fàcil allò que és extremadament complicat.

Parlarem, primer, de la literaturitat que presenta el seu estil. Grande començà a publicar opinió, abans que llibres de ficció. Però la literatura que es percep en els seus escrits és molt acusant,

perquè embelleix les idees que exposa. En aquest sentit s'evidencia la influència que columnistes també escriptors com Maruja Torres, Manuel Vicent o Juan José Millás han tingut en ella. Presenta, sobretot unes descripcions realment literàries:

Al escuchar a Cañete el otro día, y en los días sucesivos su erupción verbal, he sentido la pesadez del tiempo que llevo viviendo en la política equivocada... (columna "Planeta clítoris", 23 de maig de 2014, pàg. 88 del llibre compendi *El fèmur de Eva*).

No només descripcions, sinó també invencions, a la qual cosa hem de remetre inevitablement als articontes de Millás. Ja hem mencionat els anomenats polumbis abans, una invenció literària i de ficció de l'autora per a una de les columnes d'opinió. Els polumbis són descrits de la següent manera:

Ante la torpeza Divina tuvieron que aparecer los polumbis, unos organismos transparentes unicelulares y polivalentes, ajenos por completo a la Creación y sus infumables leyes. Los polumbis aparecieron en el Amazonas al amanecer, resbalando por los rayos del sol a millones para iluminar a la Humanidad y protegerla de la Estupidez, que es el MAL con mayúsculas. Desde entonces muere un polumbi en el Amazonas por cada estupidez perpetrada (columna "¿Por qué mueren los polumbis?", 7 de setembre de 2012, pàg. 27 del llibre compendi *El fèmur de Eva*).

Rosa María Artal, que escriu el pròleg del compendi de columnes de *El fèmur de Eva*, diu: "*de los muchos hijos literarios de Fani, me quedo con los polumbis (...)*". I sobre l'estil de l'autora també afegeix:

Fani Grande escribe con una brillantez impactante. Sus metáforas son mucho más que una figura literaria, se apegan a una realidad recreada que casi podemos tocar. Es una literatura que no se ve. Posee Fani una mirada muy tangible (...). Apasionada por la ciencia -como todo curioso impenitente- busca explicaciones que salen de la investigación para hacerlas más palpables, más claras. Y se documenta con rigor sobre lo que dice. Poseedora de una cultura notablemente amplia, sabe engarzar denuncias sociales con todo el universo de cuanto se ha escrito, compuesto, pintado, dirigido o actuado, con la elaboración de las ideas. Una esponja que sabe tejer con especial acierto cuanto absorbe. Y, además, es enormemente divertida cuando toca. Que, algunas veces, lo humano es ponerse muy serio. (Pròleg del llibre compendi *El fèmur de Eva*, 2014).

L'estructura de les columnes és prou similar, sembla seguir un patró que la mateixa autora explica com dues coses que no tenen res a veure i que al final fan "cling". A la primera part es presenta un element amb el qual més tard es relacionarà un fet d'actualitat. Pot ser un concepte de física quàntica, una anècdota de l'autora, una paraula inventada per ella, un element cultural... I al final, l'element presentat al principi acaba connectant amb un fet d'actualitat que l'autora

comenta de manera crítica o no. Els finals no solen tindre una conclusió molt potent o contundent. És a dir, no esdevindrien finals tancats si ho traduïm a la narrativa. Són més aviat finals redons, que enllacen totes les parts de l'escrit i que donen pas a la reflexió del lector. Conviden a ella, pràcticament.

Ja hem comentat els temes dels articles, però cal esmentar-los de nou per diferenciar l'estil de l'autora. Rosa María Artal ja ho apunta en la cita estreta del pròleg, però Fani Grande és polivalent i, evidentment, no és possible abordar tots els temes de la mateixa manera. Ens trobem tres grans blocs diferenciats.

Els primers esdevindrien els d'opinió sobre l'actualitat política. En aquests tipus d'escrits identifiquem un to irònic, de vegades un poc àcid. És un estil desimbolt, informal que s'apropa molt a l'oralitat mitjançant expressions més col·loquials ("*pasarse por el rating del triunfo*", "*menuda semanita*"). També barreja i fa servir un estil més formal per fer humor quan parla d'algun tema i imita una explicació científica o fa assimilacions. L'humor juga un paper clau en aquest estil. En la columna de 2012, "La falacia del tirador", diu el següent:

Habrà que buscar fórmulas, nuevas soluciones, nuevas propuestas. Y habrá que hacerlo entre todos. La mía es mantener afilada un arma eficaz y económica: el sentido del humor.

La riquesa lèxica, la sàtira i un joc expert del metallenguatge li permet establir nivells de comprensió en cada escrit. Fani Grande parla de tres nivells: el primer, perquè la gent que no la coneix de res o que no l'ha llegida mai puga entendre l'escrit; el segon, perquè els lectors ja consolidats troben detalls còmplices; i el tercer perquè la gent que comparteix la manera de relacionar les coses com l'autora puga veure encara més matisos.

En aquest primer tipus de columnes és on més es reproduceix l'estructura ja descrita que relaciona un element cultural o contextual amb un element d'actualitat. Preguntada per aquesta estructura, Grande afirma que mai no l'ha buscat, sinó que és la seua manera d'enfrontar-se al món, amb astorament i amb curiositat. Hi ha un tuit d'un dels seus lectors que ho evidencia:

Potser aquesta estructura i manera de parlar de l'actualitat que té l'autora, de vegades pot fer-la incomprendible o complexa per als lectors que no li són habituals perquè juga amb referències actuals o culturals comuns entre una comunitat. Preguntada per aquesta qüestió, Grande afirma que sempre és molt prudent i sempre es planteja si alguna correlació o alguna idea s'entendrà o no. Per tal d'evitar açò, l'autora té els anomenats lectors beta que llegeixen els fèmurs abans de ser publicats. Fani Grande parla d'acudits per referir-se a les correlacions que fa. Encara que matissa que l'enginy ha de tindre un per què, no fer humor per fer-ne.

El segon tipus que hem identificat seria més de caràcter periodístic. Amb un estil més explicatiu, més divulgatiu, un to més sobri, sovint de denúncia d'una situació injusta. És el cas de columnes com "Sus hijas son tus hijas" de 2014 on parla del segrest de xiques joves que estudien a països com Uganda o Nigèria només perquè les dones no poden accedir a una educació igual que els homes. La mateixa autora explica que no es pot fer humor de tot i que amb temes que mereixen un tractament més periodístic o que requerisquen dades, no fa humor.

Entre el primer tipus i aquest segon observem diferències no només respecte als temes, sinó sobretot respecte a l'ús lingüístic. Mentre en les columnes d'opinió sobre actualitat política l'autora empra molt sovint la primera persona del singular, fa apel·lacions directes als lectors sota la segona persona del singular també, empra expressions com "*llamádme apocalíptica*", el to satíric que hem mencionat adés, la llicència d'inventar-se paraules o de fer broma amb noms de polítics, a les columnes més serioses observem que no empra la primera persona del singular, sinó que adopta una posició més distant per contar una història o un fet.

En la columna de 2017, "El tenedor", se situaria entre el segon i el tercer tipus. Parla de l'abús i la violència que han de viure les dones arreu de diversos països i èpoques. Combina la reproducció literaturitzada dels testimonis de diverses dones amb un últim paràgraf de conclusió més sobri i explicatiu. Amb aquest article, parlarem amb Fani Grande d'un tipus de recursos estilístics molt importants: els recursos emocionals. L'autora afirma que la setmana que va escriure el fèmur d'"El tenedor" plorava cada dia perquè per tal de documentar-se hagué de veure molts testimonis de brutalitats que havien viscut dones arreu del món. Per poder escriure des del respecte sobre un tema així és necessari clavar-se de ple, documentar-se bé i veure com se senten els protagonistes del tema. I això, evidentment, afecta l'escriptor. L'objectiu és transmetre unes emocions, en el cas d'aquesta columna, transmetre dolor, indignació, ràbia, però l'autora explica que açò és molt delicat i extremadament difícil. "Sé que la gent ho passa malament llegint aquestes coses, però jo sóc la primera". Fani Grande no renuncia a les emocions a l'hora d'escriure perquè són un motor creatiu molt potent per a ella, però afirma que és necessari per a qualsevol escriptor allunyar-se d'elles una vegada plasmades per poder donar-los forma. Fani Grande ha après i ha treballat amb el temps a saber gestionar el que escriu una

cosa que abans no feia i ha anat implementant a poc a poc és a preguntar-se com se sent mentre escriu sobre un tema i, d'acord amb l'autoavaluació que faça, saber quan ha de deixar reposar el text per a després tornar i "netejar-lo" de les seues llàgrimes. "Si jo taque els meus escrits de les meues pròpies emocions, no deixe que la resta pugui desenvolupar les seues", afirma.

Una gestió emocional és important també en el tercer i últim tipus d'escrits d'opinió: els més literaris, els que, igual que Millàs, barregen realitat i ficció d'una manera exemplar. Sobre l'estil literari, a l'entrevista feta per a aquest treball i publicada al canal de *La prestatgeria de Marta* a la plataforma de YouTube, afirma que ella quan escriu opinió també fa literatura. A Fani Grande li agrada molt barrejar. Barrejar conceptes, idees, paraules i també estils i gèneres. De la formació que ha rebut com a guionista i de l'experiència laboral a la televisió també disposa d'un estil més audiovisual amb telesèries, diàlegs i altres formats narratius que combina a l'hora d'expressar una opinió. "Una opinió al final és una alteració, una versió de la realitat i jo la faig com m'agrada i com sé". Destaquem una de les últimes columnes que ha escrit l'autora per exemplificar aquest tipus: "Nadie hablará de nosotras porque estamos muertas", del 25 de Novembre del passat 2018. En aquest text, l'autora es clava en la pell d'un personatge literari, una dona que han assassinat, que està morta i que intenta parlar des de la tomba del cementeri a la mare que va cada dia a visitar-la. Aconsegueix una veu literària molt potent i molt forta amb frases inconnexes, sense acabar, una primera persona del singular insegura, molts punts suspensius. De nou, en aquest cas busca un estil molt oral, perquè intenta imitar el discurs d'una dona, però no és la mateixa oralitat que busca amb els articles més satírics.

No le hice caso. No... No pude... Dejarlo. No supe. No quise. No... Mi madre ya... Mi madre... Mi madre lo supo desde el primer día. "Ana, hija, no me gusta que te hable así. No se lo consientas". No la escuché. No pude. No... Yo... No... Y dejamos de hablar, mi madre y yo. Y entonces empezaron los silencios... Y ahora ya no pued...

Per últim, una característica dels articles de Fani Grande és que, des de la publicació del seu compendi de columnes, on comença cada columna amb una cita que pot correspondre's bé amb un comentari d'algun lector, una cita d'una personalitat o fins i tot algun fragment d'un diàleg, també ha adoptat aquesta pràctica en les columnes que publica actualment al blog. Observem que totes comencen amb un text justificat a la dreta. Una cita d'algun membre d'Open Arms, per exemple, d'alguna personalitat sobre feminisme, alguna cita cèlebre d'escriptors o pintors... Sempre hi ha alguna cita. Cal mencionar també un altre element contextual de les columnes, com és la banda sonora que tenen també cadascuna d'elles. En una entrevista a YouTube, l'autora conta com va començar allò de la música. Un dia era a un bar i va escoltar una cançó que estava posant el DJ d'aquell local. S'apropà i pregunta quina cançó era. Una d'un artista gità

grec. El DJ del local era Paco Valiente, creador d'un programa de ràdio sobre músiques del món primer a *Ràdio Klara* i després a la Ràdio de la Universitat Politècnica de València. Des d'aleshores, és ell qui posa banda sonora a les columnes de Fani Grande.

Difusió i transcendència

Una de les coses que més destaca Fani Grande del blog *El fémur de Eva* és la interacció que li ha permés tindre amb els seus lectors. Ja hem mencionat adés el fenomen que suposaren els fèmurs a Internet. No només augmentaren els seus lectors arreu de tot el món sinó que més d'una columna ha sigut *Trending Topic* a la xarxa social de Twitter, això significa que molta gent parlava i compartia i, en extensió, llegia una determinada columna.

L'autora té un taller sobre l'ús ètic de les xarxes socials. Per a ella, les xarxes socials són eines professionals. No fa d'elles un ús exhibicionista, sinó que és conscient de la potència que tenen a l'hora de crear una marca personal i una imatge pública i professional i és justament açò el que recomana en els seus tallers. Joan Fuster deia que escriure articles és ensenyar el cul, perquè és inevitable no exposar una part de la personalitat de l'escriptor en cada escrit. Fani Grande, però, és conscient d'aquest fet i separa entre vida privada i vida personal. La vida personal és la que comparteix tant a les xarxes socials com als seus escrits, la vida privada, les seues relacions personals, és el que evita fer públic. Cal tindre en compte que l'autora va tindre una època d'exposició més gran a la dècada dels 90 quan treballava com a presentadora de televisió i en més d'una entrevista ha afirmat no tenir una bona sensació d'aquella època.

És evident que les xarxes socials han contribuït molt a la difusió de l'obra de l'autora. La columna abans mencionada, la del 25 de Novembre de 2018 va arribar a ser llegida per Pepa Bueno al seu programa de ràdio i Rosa María Artal, Maruja Torres i altres columnistes i escriptors de renom també han recomanat i compartit els escrits de l'autora. Per tant, no és que només tinga èxit entre els seus lectors a la xarxa virtual, sinó que compta amb un element d'autoritat dins de la mateixa xarxa, com és el reconeixement d'altres escriptors.

No tots els escriptors tenen la mateixa habilitat per relacionar-se i per interactuar amb els seus lectors. Aquest tret és una habilitat treballada de l'autora que ajuda a establir una reciprocitat molt beneficiosa. Ella mateixa es nodreix de les apreciacions dels lectors, de correccions i fins i tot ha arribat a escriure per encàrrec alguna columna. Mentrestant, els lectors perceben la proximitat de l'autora i també se senten còmodes per expressar les seues opinions i demandes. Grande, per tant, ha aconseguit consolidar un gruix de lectors i ha construït amb ells un espai amable on compartir apreciacions i on tindre una interacció.

4. CONCLUSIÓ

En un principi es va triar Fani Grande per a aquest treball perquè es volia analitzar conscienciadament l'obra d'una dona columnista. D'una dona valenciana. Malauradament no és fàcil trobar-ne dones valencianes que escriguen opinió no perquè no hi haja, sinó perquè no se'ls dona la visibilitat suficient i necessària ni a les xarxes socials, ni als mitjans de comunicació ni tan sols als plans d'estudi de les universitats o dels centres educatius d'ensenyament obligatori. L'obra de l'autora ja era coneguda però amb aquesta anàlisi s'han descobert molts matisos de la seua obra i del seu estil. Cal mencionar molt positivament l'entrevista presencial que es va realitzar perquè no només aportà informació sobre la seua biografia o sobre les seues columnes sinó que esdevingué pràcticament una classe sobre escriptura. Fani Grande és una persona molt propera, molt curiosa, molt crítica quan és necessari i molt apassionada quan també és necessari. I tot això s'evidencia en els seus escrits. Ha aconseguit construir-se un estil característic, peculiar i que representa molt bé la seua particular manera de veure i d'enfrontar-se al món. És difícil assolir un estil amb matisos, amb capes de comprensió, amb complicitats cap al gruix de lectors consolidats que té. És també molt difícil dir la paraula adient en cada cas i que sembla fàcil.

En definitiva, després d'aquesta anàlisi de l'obra i els recursos estilístics de Fani Grande, s'explica l'èxit ja mencionat en la introducció dels seus escrits i la rellevància de què gaudeix en el panorama espanyol. Les seues influències vénen del columnisme més sobri en diaris abans en paper i ara digitals, però Fani Grande aconsegueix beure d'aquests referents i afegir a la seua obra trets característics com és l'escriptura digital i autogestionada i el paper que juguen les xarxes socials en ella. És per això que aquesta línia d'estudi en investigacions posteriors seria molt interessant. Fani Grande és un paradigma important a l'hora d'analitzar com ha canviat l'escriptura i el columnisme amb Internet i amb la web 2.0. Ja hem observat de passada que no canvia només la relació amb els lectors, sinó l'expressió i l'ús de recursos estilístics.

Una altra línia important a desenvolupar en el futur és el paper dels recursos emocionals dins l'obra de l'autora. És un tret en el qual ella ha fet bastant incidència perquè el considera important però tampoc és un tret del qual es parle molt i és interessant. La gestió de les emocions a l'hora d'escriure sobre temes d'actualitat, temes polítics, crisis humanitàries. L'obra de Grande és ben prolífica i ha escrit sobre temes molt diversos. Per tal de fer això es fa palesa que és important una bona gestió de les emocions que poden causar temes durs com la vulneració dels drets humans però també temes d'actualitat que poden generar indignació o ràbia. Els recursos emocionals juguen un paper important per evitar un estil incendiari, calumniós o ofensiu i irrespectuós.

Per últim cal donar les gràcies a l'autora per la seua disponibilitat i proximitat a l'hora de realitzar aquest treball.

5. BIBLIOGRAFIA

CASAS, Andrea. (2016). *Fani Grande. Actualitat, curiositat i compromís en el columnisme digital* (treball per a l'assignatura Gèneres periodístics d'opinió dins del grau de Periodisme). Universitat de València. Recuperat de http://fanigrande.es/docs/FaniGrande_por_AndreaCasas.pdf

@DeMeligrana. (17 juny 2014). ¿Qué le gusta a Maruja Torres de Fani Grande? "@MistralS: @fanigrande Ho he gaudit molt. Quina bellesa de llenguatge!" [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/DeMeligrana/status/479150342673014784>

@elnanotweet. (31 desembre 2018). La estupefacción permanente en la que vive @fanigrande me da la vida. Gracias, guapetona. [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/elnanotweet/status/1079674099419570176?s=12>

El País. Artículos escritos por Juan José Millás. *El País*. Recuperat de https://elpais.com/autor/juan_jose_millas/a

El País. Artículos escritos por Manuel Vicent. *El País*. Recuperat de https://elpais.com/autor/manuel_vicent/a

El País. Artículos escritos por Maruja Torres. *El País*. Recuperat de https://elpais.com/autor/maruja_torres/a

Escritores.org. (2013). Juan José Millás. *Escritores.org*. Recuperat de <https://www.escriitores.org/biografias/312-juan-jose-millas>

Escritores.org. (2013). Manuel Vicent. *Escritores.org*. Recuperat de <https://www.escriitores.org/biografias/178-manuel-vicent>

Escritores.org. (?). Torres, Maruja. *Escritores.org*. Recuperat de <https://www.escriitores.org/biografias/2176-torres-maruja>

Fira del Llibre. [Fira del Llibre TV]. (7 maig 2015). *Fani Grande – El fêmur de Eva* [arxiu de vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=BaLifNfd7ug&index=9&list=PLEDgjefmI-OO1WR9I0haoFhNTJQsLCt8Y&t=0s>

GÓMEZ, Sonia. (?). *Fani Grande, un ejemplo para la ética periodística* (treball per a l'assignatura Gèneres periodístics d'opinió dins del grau de Periodisme). Universitat de València. Recuperat de http://fanigrande.es/docs/FaniGrande_por_SoniaGomez.pdf

GRANDE, Fani. Curriculum vitae. [Data de consulta: 20 desembre 2018]. Disponible en: http://fanigrande.es/docs/fanigrande_cv.pdf

GRANDE, Fani. (2014). *El fèmur de Eva*. Alzira: #CientoCuarenta.

GRANDE, Fani. *Fani Grande*. Recuperat de <http://fanigrande.es/>

GRANDE, Fani. *El fèmur de Eva* (2012). Recuperat de <http://elfemurdeeva.es/>

GRANDE, Fani. (25 novembre 2018). Nadie hablará de nosotras porque estamos muertas. *El fèmur de Eva*. Recuperat de <http://elfemurdeeva.es/nadie-hablara-de-nosotras-porque-estamos-muertas/>

GRANDE, Fani. (17 setembre 2017). El tenedor. *el fèmur de Eva*. Recuperat de <http://elfemurdeeva.es/el-tenedor/>

GRANDE, Fani. *La filla del llaurador*. Recuperat de <http://lafilladellaurador.blogspot.com/>

HDEZ. VELASCO, Irene; PIÑA, Raúl. (16 de maig de 2013). La periodista Maruja Torres abandona 'El País'. *El Mundo*. Recuperat de <https://www.elmundo.es/elmundo/2013/05/16/comunicacion/1368722076.html>

JIMÉNEZ PICÓ, Toni. [Toni Jiménez Picó]. (17 desembre 2014). *Un cafè amb... Fani Grande* [arxiu de vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=7J9fZVfjclQ&index=8&list=PLEDgjfemI-OO1WR9I0haoFhNTJQsLCt8Y&t=0s>

Entrevista presencial a Fani Grande:

MENEU-BORJA, Marta. [La prestatgeria de Marta]. (5 gener 2019). *EL QÜESTIONARI | Fani Grande* [arxiu de vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=RhXDomkvtAU>

MENEU-BORJA, Marta. [La prestatgeria de Marta]. (5 gener 2019). *ENTREVISTA | Fani Grande* [arxiu de vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=tE6DxqXX5io&t=22s>

REÁTEGUI, Elga. (2 juliol 2015). *Entrevista a la escritora y bloguera Fani Grande (Programa Momentos- Julio 2015)* [Arxiu de vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=cTooqnEReBU>

TORRES, Maruja. Biografía. *Blog de Maruja Torres*. Recuperat de <http://www.marujatorres.com/bio/>

VALIENTE, Paco. Paco Valiente. *Los Sonidos del Planeta Azul*. Recuperat de <http://www.lossonidosdelplanetaazul.com/paco-valiente/>

Wikipedia. (2018). Maruja Torres. *Vuiquipèdia. L'enciclopèdia lliure*. Recuperat de https://ca.wikipedia.org/wiki/Maruja_Torres